

Sygn. akt II UK 395/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 27 sierpnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku A. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o rentę z tytułu niezdolności do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 sierpnia 2009 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 24 czerwca 2008 r.,

I. oddala skargę kasacyjną,

II. adwokatowi Ł. C. z Kancelarii Adwokackiej przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 24 czerwca 2008 r. oddalił apelację wnioskodawcy A. P. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Z. z 25 lipca 2007 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji pozwanego organu rentowego z 14 lutego 2006 r., odmawiającej mu renty z tytułu niezdolności do pracy wobec braku wystarczającego okresu ubezpieczenia. Wnioskodawca (ur. w 1948 r.) wykazał łącznie 12 lat, 9 miesięcy i 24 dni stażu ubezpieczeniowego (okresy składkowe i nieskładkowe). Ostatnie ubezpieczenie, z tytułu działalności gospodarczej, miał do 31 stycznia 1989 r. Jest trwale całkowicie niezdolny do pracy i samodzielnej egzystencji od 31 grudnia 1988 r. W dziesięcioleciu przed jej powstaniem, to jest od stycznia 1979 r. do grudnia 1988 r., posiada łącznie 4 lata, 8 miesięcy i 14 dni okresów ubezpieczenia, w tym prócz pierwszego okresu pracowniczego zatrudnienia od 2 kwietnia do 15 czerwca 1979 r. dalsze trzy wynikały z działalności gospodarczej (rzemiosła): od 1 października 1979 r. do 31 maja 1980 r. i od 1 października 1982 r. do 30 listopada 1983 r. oraz od 1 czerwca 1986 do 31 stycznia 1989 r. Sporne było to, czy wnioskodawca opłacił składki na ubezpieczenie społeczne za dłuższe okresy niż przyjęte przez pozwanego, w szczególności do 31 maja 1981 r. zamiast do 31 maja 1980 r. i do 28 lutego 1984 r. zamiast do 30 listopada 1983 r. Pozwany odwoływał się do reguły wynikającej z art. 6 ust. 2 pkt 14 lit. a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej ustawa emerytalna), iż okresami składkowymi są tylko te okresy prowadzenia działalności gospodarczej za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne. Sąd Okręgowy potwierdził zasadność zastosowania tej reguły również jako podstawy swego rozstrzygnięcia, gdyż wnioskodawca nie przedstawił żadnych nowych dowodów, iż opłacił składki za dalsze okresy lub był zwolniony od opłacania składek. Wersji wnioskodawcy o opłaceniu składek za dłuższe okresy nie potwierdzają dokumenty z 2004 r. - zaświadczenie z Izby Rzemieślniczej oraz z Urzędu Miasta, gdyż nie wskazują za jakie okresy wnioskodawca opłacał składki w poszczególnych miesiącach i latach. Nie było konieczne przesłuchanie pracownika pozwanego (kierownika referatu rozliczeń) na okoliczność sporządzenia przez niego notatek dotyczących okresu

opłacania składek. Samo prowadzenie działalności bez składek nie uprawnia do uwzględnienia okresu jako składkowego. Już wcześniej wnioskodawca dochodził renty i nie wykazał, iż opłacał składki za dalsze (sporne obecnie) okresy. W apelacji wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego i procesowego, w tym niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności faktycznych. Podał, że nie zachował dowodów wpłaty składek, lecz z innych dokumentów wynika, że prowadził działalność gospodarczą dłużej niż przyjął pozwany. Gdyby istniały zaległości składkowe, to powinny zostać ściągnięte w postępowaniu egzekucyjnym. Brak zaległości składkowych potwierdza przekazanie przez pozwanego nadpłaty składek - która wystąpiła w 1988 r. - do urzędu skarbowego. Sąd Apelacyjny przyjął za swoje ustalenia i ocenę pierwszej instancji. Wskazał, że wnioskodawca wielokrotnie ubiegał się o przyznanie prawa do renty, której pozwany mu odmawiał z braku stażu ubezpieczeniowego. Odwołanie skarżącego od takiej decyzji pozwanego z 29 grudnia 1995 r. oddalił Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Z. Z akt rentowych wynika, że przebieg ubezpieczenia wnioskodawcy został dostatecznie wyjaśniony, zgromadzono wszelkie dowody i analiza akt prowadzi do stwierdzenia, że skarżący nie ma wymaganego okresu ubezpieczenia do renty.

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie prawa materialnego i procesowego (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). W pierwszej podstawie sformułowano następujące zarzuty naruszenia prawa materialnego: 1) art. 6 ust. 2 pkt 14a ustawy emerytalnej i ustawy z 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniach społecznych rzemieślników i niektórych innych osób prowadzących działalność zarobkową na własny rachunek oraz ich rodzin poprzez przyjęcie nieistnienia związku między ustalonym przez Sąd stanem faktycznym a w/w normami, tj. przyjęcie, iż jedynymi dowodami na okoliczność opłacania składek są dokumenty ZUS, choć niepełne, nie stanowią zaś takich odwołów dokumenty przedkładane przez powoda, zgodne z w/w ustawą o ubezpieczeniach rzemieślników i innych osób prowadzących działalność zarobkową; 2) art. 57 ustawy emerytalnej poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, iż powód nie posiada wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego; 3) art. 3

ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniach społecznych rzemieślników (...) poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, iż powód nie opłacał składek za cały

okres prowadzenia działalności gospodarczej. W podstawie procesowej skarżący zarzucił naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o przesłuchanie Kierownika Referatu Rozliczeń ZUS w S. na okoliczność okresów opłaty składek, zwolnienia z tej opłaty, przekazania nadpłaconych składek przez pozwanego do Urzędu Skarbowego zamiast zaliczenia ich na poczet kolejnych miesięcy (w tym ewentualnych zaległości), błędnego poinformowania przez ZUS o należnym powodowi tylko 3 - miesięcznym okresie zasiłku chorobowego, zamiast 6 m-cy, nieuwzględnienia dowodu w postaci potwierdzonych opłat składkowych w okresach nieuwzględnionych przez pozwanego ZUS, oddalenie wniosku o zobowiązanie Izby Rzemieślniczej do przedłożenia dokumentów na okoliczność okresów opłaty składek przez powoda, dokumentów z Urzędu Miasta w G. o okresach prowadzenia działalności rzemieślniczej i opłacania w tych okresach składek, a także nieuwzględnienie wniosku o przekazanie przez Inspektorat pozwanego w Nowej Soli zachowanych dokumentów opłacania składek ubezpieczeniowych w okresie 1979-85, a tym samym braku wszechstronnego zebrania materiału dowodowego, co miało istotny wpływ na wynik postępowania. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego udzielonego z urzędu wraz z kosztami wpisu od skargi.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy ma przepis art. 6 ust. 2 pkt 14 lit a ustawy emerytalnej. Zgodnie z nim za okres składkowy uważa się przypadający przed 15 listopada 1991 r. okres pozarolniczej działalności gospodarczej, za który opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w którym występowało zwolnienie od opłacania składki. Brakujący pięcioletni okres ubezpieczenia w dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy miał być wykazany dodatkowymi okresami opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Zasadniczo chodziło więc o sam fakt opłacania składek, który w ubezpieczeniu wnioskodawcy warunkował uznanie okresu jako składkowego. Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 14 lit a ustawy emerytalnej samo prowadzenie działalności gospodarczej bez opłacania składek na ubezpieczenie społeczne (lub wykazania zwolnienia od opłacania składek) nie stanowiło okresu składkowego. Taki reżim (w relacji choćby do

ubezpieczenia pracowniczego) ma swe uzasadnienie w tym, że prowadzący działalność gospodarczą byli jednocześnie płatnikami składki, stąd od nich tylko zależało czy składka została uiszczona. Również w postępowaniu o świadczenie emerytalne obowiązuje zasada, że to zainteresowany ma wykazać okres ubezpieczenia (art. 232 k.p.c.), a w tym przypadku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne lub zwolnienie od ich opłacania.

Sąd Najwyższy nie rozpoznaje ponownie sprawy tak jak sąd powszechny i postępowanie kasacyjne nie stanowi kolejnej zwykłej instancji. Skarga kasacyjna podlega rozpoznaniu tylko w granicach jej podstaw i zarzutów, przy tym zachodzi związek ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.). Te zasadnicze uwagi wynikają z tego, że mankamenty skargi nie uzasadniają uwzględnienia jej wniosku. Naruszenie prawa materialnego może wynikać tylko z błędnej jego wykładni lub niewłaściwego zastosowania (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Przepis art. 6 ust. 2 pkt 14 a ustawy emerytalnej nie mógł być zatem naruszony przez błędną wykładnię w sposób opisany w zarzucie (poprzez przyjęcie nieistnienia związku między ustalonym przez Sąd stanem faktycznym a w/w normami, tj. przyjęcie, iż jedynymi dowodami na okoliczność opłacania składek są dokumenty ZUS, choć niepełne, nie stanowią zaś takich odwołów dokumenty przedkładane przez powoda, zgodne z w/w ustawą o ubezpieczeniach rzemieślników i innych osób prowadzących działalność zarobkową). Co najwyżej chodziłoby o jego niewłaściwe zastosowanie, lecz tylko wtedy, gdyby Sąd ustalił, że skarżący uiszczył składki na ubezpieczenie społeczne za dalsze okresy niż przyjęte, a tego wszak nie ustalono. Natomiast druga część zarzutu jest bezprzedmiotowa, gdyż art. 6 ust. 2 pkt 14 a nie zajmuje się tym, co stanowi dowód opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. W szczególności nie wynika z niego żadna gradacja co do oceny wartości dowodów organu rentowego i zainteresowanego. Jest to przepis prawa materialnego, który z opłaceniem składek łączy okres składkowy warunkujący prawo do emerytury. Zarzucane wartościowanie dowodów w tym przypadku nie należy do prawa materialnego lecz do sfery faktycznej rozstrzygnięcia, której granicę stanowi dwuinstancyjne postępowanie przed sądami powszechnymi. W ocenie pierwszego zarzutu skargi należy pominąć występującą w koniunkcji z art. 6 ust. 2 pkt 14a

ustawę z 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniach społecznych rzemieślników i niektórych innych osób prowadzących działalność zarobkową na własny rachunek i ich rodzin, gdyż zarzut nie odwołuje się do jakiegokolwiek przepisu tej ustawy, natomiast cały akt prawny (ustawa) nie może być podstawą zarzutu skargi kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Inaczej ujmując, zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie może zostać uwzględniony, gdy pozwalają na to ustalenia faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego orzeczenia. Skarżący podstawę procesową ograniczył tylko do zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c., bez rozdzielania na § 1 i § 2. Jeżeli chodziłoby o przepis z § 1, to bezpośrednio odnosi się do oceny dowodów i w efekcie do ustalenia faktów, zatem ze względu na ograniczenie procesowe z art. 398³ § 3 k.p.c. zarzut jego naruszenia nie może być podstawą skargi kasacyjnej. Jeżeli zaś chodziłoby o przepis z § 2, to w procesie nie wystąpił sytuacja w nim wymieniona. Czym innym jest bowiem odmowa przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkoda stawiana przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu i czym innym ocena sądu, że zebrane dowody dostatecznie wyjaśniły sporne okoliczności. Wówczas sąd nie ma obowiązku przeprowadzenia wszystkich dowodów wnioskowanych przez stronę i pomija środki dowodowe, jeżeli okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione (art. 217 § 2 k.p.c.). Również i ta ocena (dostateczności wyjaśnienia spornych okoliczności) jest efektem ustalenia faktów lub oceny dowodów, stąd prócz braku zarzutu naruszenia art. 217 § 2 k.p.c., jej kwestionowanie wykraczałoby poza dopuszczalną granicę podstawy skargi (art. 398³ § 3 k.p.c.). Skarga nie zarzuciła naruszenia innych przepisów postępowania, których uchybienie miałoby wpływ na wynik postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), czyli na zastosowanie, czy jak wskazuje skarżący, na niezastosowanie prawa materialnego. Innymi słowy art. 57 ustawy emerytalnej nie mógł zostać naruszony przez jego niezastosowanie i przyjęcie, iż „powód” nie posiada wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Stanowi jednak normę materialną określającą przesłanki prawa do renty zależne od ustalonego stanu faktycznego. Zarzut naruszenia art. 57 jest niewystarczający, gdyż odmowa prawa do renty wynika z braku pięcioletniego okresu ubezpieczenia w dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy, czyli zarzut nie mógłby

omijać art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej. Podobna ocena odnosi się do trzeciego zarzutu podstawy materialnoprawnej, gdyż art. 3 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym rzemieślników (...) nie mógł zostać naruszony poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, iż powód nie opłacał składek za cały okres prowadzenia działalności gospodarczej. Zgodnie z nim obowiązek ubezpieczenia powstawał od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiło rozpoczęcie działalności rodzącej obowiązek ubezpieczenia; obowiązek ten ustawał z końcem miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiło zaprzestanie działalności. Osoba, która podlegała ubezpieczeniu, mogła po ustaniu obowiązku ubezpieczenia kontynuować ubezpieczenie przez okres nieprzekraczający sześciu miesięcy. Jest to przepis podstawowy określający granice czasowe ubezpieczenia obowiązkowego i później ubezpieczenia dobrowolnego. Tego ostatniego w przypadku skarżącego nie było, natomiast prowadzenie działalności (rzemiosła), tak jak wskazano na wstępie, bez opłacania składek, nie stanowi okresu składkowego w ubezpieczeniu emerytalno-rentowym. Innymi słowy, z art. 3 tej ustawy nie wynika norma prawna nakazująca przyjęcie, że składki na ubezpieczenie opłacił każdy, kto prowadził działalność gospodarczą. Przepis ten nie stanowił też podstawy rozstrzygnięcia w zaskarżonym wyroku, gdyż ta zależała od wykazania opłacania składek, czyli podstawę tę stanowiły przepisy art. 6 ust. 2 pkt 14 a w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy emerytalnej.

Zarzuty skargi nie były uzasadnione i dlatego została oddalona, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie rozporządzenia z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (§ 2.2., § 13.4. pkt 2, § 19 - 20).